

Gatika eta Urdulizko azentu-ereduaz (II)

Iñaki Gaminde Terraza

EHUko OHOrako Irakaslegoaren Unibertsitate Eskola, Bilbo

Gure aurreko artikuluari jarraikirik, bigarren honetan deklinabidearen kasu-marken tonuaz ihardungo dugu; batetik, oinarrizko melodiari eusten dioten atzizkiak, eta bestetik, lexikalki tonu baxuz markatuak direnak aztertzen dira. Geroago, izenordainak, erakusleak, zenbakiak, galdetzaileak eta leku-aditzondoan azentu-ereduak aztertzen dira. Azkenik, aditz jokatu eta ez jokatuetan tonuak ezartzeko erregelak eztabaidatzen dira.

Following our previous publication, we are going to explain the tone of the case-marks of the declination schemes. We will examine first the suffixes that follow the basic melody, and second, the suffixes that are marked by a lexically low tone. Later, the model of accentuation of pronouns, adjectives, articles, numerals, interrogatives, and place adverbs will be analyzed. Finally, the regulations to be followed to establish the toner for conjugated and non-conjugated verbs will be discussed also.

Deklinabide-atzizkiak

Atal honetan deklinabide-atzizkiek, singular eta pluralean, daukaten jokabidea eta markatuak diren ala ez aztertuko dut.

1. Ergatiboa

1.1. Singularra

semek	152-173
idik	103-111
katuk	162-176
gixonak	152-167-160
lagunek	165-186-186
mutillek	142-165-173
andrek	148-170
alabek	146-157-170
abadek	160-170-173
aberatzak	157-165-160-162
alargunek	162-170-176-173
beargiñek	146-152-170-173
lurrek	160-193
sarrak	148-167
sugelindek	146-173-173-173

Ikusten denez, ergatiboa oinaren melodiari erasten zaio ezer ere aldatu barik:

sàrrá:	sàrrák
sèmé:	sèmék
làgúné:	làgúnék
gùsúrti:	gùsúrtik

1.2. Plurala

sarrak	173-138
lurrek	176-179
andrak	182-142
alabak	142-152-140
sugelindak	150-162-176-144
semek	176-140
abadek	150-165-134
idik	173-162
katuk	186-150

koñetuk	165-173-146
errotarik	152-173-170-146
gixonak	142-173-132
aberatzak	152-155-167-148
alargunek	148-148-179-144
lagunek	146-167-134
mutillek	160-167-146
beargiñek	150-150-167-144

Mugatzaile pluralaren kasuan ikusi dugun legez, ergatibo plurala tonu baxuz markatuta dago:

sàrrá:	sàrrák
sèmé:	sèmék
làgúné:	làgúnék
gùsúrti:	gùsúrtik

2. Datiboa

2.1. Singularra

semeri	167-179-179
idiri	140-176-173
katuri	157-170-170
gixonari	152-176-167-170
laguneri	150-170-170-170
mutilleri	150-167-173-167
andrerri	162-165-176
alaberi	152-170-176-176
abaderri	144-170-176-173
gusurtiri	152-196-150-138
aberatzari	162-173-170-182-179
alarguneri	165-170-179-186-189
beargiñeri	162-167-176-179-179
lurreri	189-204-208
sarrari	160-179-173
sugelinderri	152-170-167-170-170

Datibo singularraren marka, dela *-ari*, dela, bokalaren asimilazioaren ondorioz, *-ri*, oinari erasten zaio beronen melodia aldatu barik. Deribazioak eginez gero, hona hemen adibide batzuk:

sàrrá:	sàrrári
sèmé:	sèméri

làgúné: làgúnéri
gùsúrti: gùsúrtiri

2.2. Plurala

sarrari 165-148-131
lurreri 157-148-144
andrari 165-150-140
alabari 144-157-142-142
sugelindari 150-155-167-142-142
semeri 157-136-132
abaderi 152-165-148-140
iñusenteri 150-150-176-152-140
idiri 189-150-146
gusurtiri 160-186-150-146
errotariiri 138-162-167-150-142
katiri 173-0-140
koñeturi 162-173-152-144
aberatzari 152-162-170-150-140
laguneri 157-170-144-138
alarguneri 155-157-176-148-138
mutilleri 160-176-152-144
beargiñeri 162-162-167-146-140

Plurala tonu baxuz markatua dugunez gero /-(è)ri/ atzizkiaren silaba guztiak tonu baxuan daude:

sàrrá: sàrràri
sèmé: sèmèri
làgúné: làgúnèri
gùsúrti: gùsúrtiri

3. Genitiboa

3.1. Singularra

semena 170-173-176
idiñe 167-179-179
katune 150-165-162
gixonana 170-170-165-162
lagunena 157-167-165-165
mutillena 167-170-170-167
andrena 155-155-162
alabena 170-167-170-167
abadena 148-152-160-152
gusurtiñe 157-182-132-132
koñetune 165-167-170-165

aberatzana 160-176-176-157-152
alargunena 157-176-176-173-167
beargiñena 173-179-173-173-170
lurrena 182-186-189
sarrana 152-165-162
sugelindena 160-170-167-162-162
errotariñe 173-179-176-179-176

Genitibo singularra oinari datxekio beronen melodia aldatu barik; adibidez:

sàrrá: sàrráná
sèmé: sèméná
làgúné: làgúnéná
gùsúrti: gùsúrtiñe

3.2. Plurala

beargiñena 157-157-167-132-129
mutillena 162-173-134-134
alargunena 162-170-173-131-129
lagunena 160-176-138-131
aberatzana 152-162-170-132-129
gixonana 160-170-126-126
koñetune 165-179-132-132
katune 173-142-128
errotariñe 157-167-170-144-121
idiñe 176-126-123
gusurtiñe 170-179-131-123
iñusentena 173-170-179-126-126
semena 176-132-132
abadena 165-173-157-124
sugelindana 167-170-179-134-126
alabana 179-189-138-126
andrana 182-126-121
sarrana 176-124-124
lurrena 167-126-123

Pluralari dagokiona, berriz, tonu baxuz markatua dugu /-n(à)/; adibidez:

sàrrá: sàrràná
sèmé: sèmèná
làgúné: làgúnèná
gùsúrti: gùsúrtiñe

Genitiboari mugatzaile singularra zein plurala atxiki dakizkioke; ondoko datu akustikoetan ikusten denez, plurala markatua izatean berau genitibo singularrari atxikiz gero baxu geratuko litzateke. Konbinazio guztiak ikusteko hona hemen datu akustiko batzuk:

	seme	alaba
Gen.S. + Mug. S.	157-160-160	160-160-162-157
Gen.Pl. + Mug. Pl.	173-140-126	157-162-142-132
Gen.S. + Mug. S.	160-176-150	155-155-162-138

Beste era batera honela eman genitza¹:

ori álábéná da.
ori álábànà da.
orrek àlábénàk dire.
orrek àlábànàk dire.

4. Soziatiboa

4.1. Singularra

semeas	150-176-155
idies	148-179-131
katues	148-176-148
laguneas	160-179-176-148
andreas	152-167-142
alabeas	160-165-173-142
abadeas	157-170-186-148
gusurties	152-189-155-152
koñetues	165-170-167-142
aberatzaas	167-182-179-179-148
alarguneas	162-173-189-189-146
beargiñeas	165-170-186-196-162
lurreas	157-170-146
sarraas	150-162-144
sugelindeas	162-173-179-182-140
errotaries	123-167-173-176-140

Datuetan ikusten denez, soziatibo kasuaren morfema tonu baxuz

markatuta dago /-às/; oinari eransten zaiola honela geratzen zaizkigu berauen melodiak:

sàrrá:	sàrráàs
sèmé:	sèméàs
làgúné:	làgúnéàs
gùsúrti:	gùsúrtiès

4.2. Plurala

sarrakas	167-146-132
lurrekas	173-136-134
andrakas	165-142-140
alabakas	138-160-148-136
sugelindakas	152-155-167-142-142
semekas	167-136-134
abadekas	140-157-136-136
iñusentekas	152-144-152-140-132
idikes	186-152-144
gusurtikes	150-176-142-148
errotarikes	150-167-182-157-136
gixonakas	152-170-138-138
aberatzakas	148-152-176-0-124
alargunekas	157-157-176-150-138
lagunekas	146-173-152-136
mutillekas	152-176-167-134
beargiñekas	150-152-170-140-131

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-àkas/; hona hemen deribazioaren adibide batzuk:

sàrrá:	sàrràkàs
sèmé:	sèmèkàs
làgúné:	làgúnèkàs
gùsúrti:	gùsúrtikès

5. Destinatiboa

5.1. Singularra

sementzako	157-167-136-134
idintzeko	162-176-146-131

1. Silaba estratonalak estratonalitatea galtzen du esaldi barruan eta silaba altuaren ondoan egoteagatik.

gixonantzako	176-170-170-140-129
lagunentzako	152-170-173-136-131
mutillentzako	170-182-179-144-140
andrentzako	157-157-136-126
alabentzako	173-176-179-138-138
abadentzako	157-170-182-146-144
gusurtintzako	152-189-157-146-144
koñetuntzako	162-162-173-138-138
aberatzantzako	148-152-148-170-148-132
alargunentzako	162-165-179-179-132-134
beargiñentzako	162-165-170-186-152-138
lurrentzako	167-179-152-140
sarrantzako	162-176-138-129
sugelindentzako	162-179-170-186-148-150
errotarintzako	167-176-165-179-129-134

Destinatibo kasua genitibo kasu-markaren gainean egiten da, beronen morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigula /-tzàko/; hona hemen adibide batzuk:

sàrrá:	sàrràntzàkò
sèmé:	sèmèntzàkò
làgúné:	làgúnèntzàkò
gùsúrti:	gùsúrtintzèkò

5.2. Plurala

beargiñentzako	150-150-173-142-131-131
alargunentzako	150-157-179-144-129-131
aberatzantzako	136-150-160-136-126-126
mutillentzako	157-176-146-140-138
lagunentzako	142-167-142-124-128
gixonantzako	152-167-126-120-123
sarrantzako	162-146-128-131
lurrentzako	167-152-142-126
katuntzako	160-140-126-128
koñetuntzako	162-193-144-128-129
errotarintzako	134-165-167-144-131-126
gusurtintzako	162-179-134-126-129
idintzako	167-134-0-126
sementzako	165-138-129-129
abadentzako	152-167-136-132-129
iñusententzako	170-170-189-148-131-131
andrantzako	170-140-131-129
alabantzako	142-170-134-132-136
sugelindantzako	160-165-182-138-134-136

Pluraletan genitibo kasu-markaren plurala, dagoeneko ikusi dugun legez, tonu baxuz markatuta dagoenez gero beroni destinatiboaren tonu baxuz markatutako morfema erantsiz gero atzizkiaren hiru silabak tonu baxuan agertzen zaizkigu; adibidez:

sàrrá:	sàrràntzàkò
sèmé:	sèmèntzàkò
làgúné:	làgúnèntzàkò
gùsúrti:	gùsúrtintzèkò

6. Motibatiboa

6.1. Singularra

semeaittik	148-173-170-146
idiaititik	162-186-162-160
laguneaittik	146-176-173-165-146
alabeaittik	152-152-179-165-0
koñetuaittik	182-193-193-150-152
aberatzaaittik	152-170-170-179-162-155
alarguneaittik	162-176-189-189-165-0
beargiñeaittik	176-176-182-193-179-0
sarraaittik	162-165-162-0
sugelindeaittik	146-160-170-173-162-0

Ikusten denez, kasu honen atzizkia tonu baxuz markatuta dago /-àittik/; adibidez:

sàrrá:	sàrrààittik
sèmé:	sèmèàittik
làgúné:	làgúnèàittik
gùsúrti:	gùsúrtiàittik

6.2. Plurala

andrakaittik	157-162-136-0
alabakaittik	142-162-144-129-0
sugelindakaittik	148-165-189-165-142-0
semekaittik	182-146-142-0
abadekaittik	152-176-160-138-138
iñusentekaittik	150-162-182-157-140-0
idikaittik	170-160-142-152
errotarikaittik	157-170-176-176-136-0
katukaittik	173-155-140-140

koñetukaittik	160-162-162-140-150
sarrakaittik	173-152-142-140
gixonakaittik	0-167-140-136-146
aberatzakaittik	140-150-173-165-138-142
lurrekaittik	182-155-140-148
lagunekaittik	152-170-150-142-144
alargunekaittik	146-150-176-152-144-146

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-kàittik/; hona hemen adibide batzuk:

sàrrá:	sàrràkàittik
sèmé:	sèmèkàittik
làgúné:	làgúnèkàittik
gùsúrti:	gùsúrtikàittik

7. Adlatiboa

7.1. Singularra

semeana	173-173-176-182
idiana	0-179-179-170
katuana	144-167-167-162
mutilleana	167-170-173-176-173
andreaana	148-176-176-176
alabeana	152-167-167-167-165
abadeana	152-167-173-167-170
gusurtiana	150-167-152-150-157
koñetuana	176-179-179-179-179
aberatzaana	152-162-167-170-176-173
alarguneana	152-173-179-176-176-179
beargiñeana	165-167-170-179-179-179
sarraana	148-162-160-165
sugelindeana	142-155-173-167-167-173
errotariana	144-160-162-176-170-170

Singularraren morfema oinari datzekio beronen melodia aldatu barik; adibidez:

sàrrá:	sàrráána
sèmé:	sèméána
làgúné:	làgúnéána
gùsúrti:	gùsúrtiàna

7.2. Plurala

sugelindakana	150-155-167-144-136-136
alabakana	155-162-146-138-136
andrakana	173-152-142-142
semekana	189-155-140-140
abadekana	142-155-152-138-138
iñusentekana	160-146-179-157-134-134
idikana	157-140-129-132
gusurtikana	157-170-0-136-138
errotarikana	138-152-157-148-136-136
koñetukana	152-165-152-138-140
sarrakana	182-165-140-140
gixonakana	0-157-129-126-126
aberatzakana	142-150-170-148-132-134
lagunekana	150-165-150-134-132
alargunekana	146-150-165-132-131-131
beargiñekana	146-150-170-138-131-134
mutillekana	157-176-160-140-140

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-kàna/; adibidez:

sàrrá:	sàrràkàna
sèmé:	sèmèkàna
làgúné:	làgúnèkàna
gùsúrti:	gùsúrtikàna

8. Partitiboa

sarrik	150-136
lurrik	134-123
andrarik	131-138-131
semerik	134-128-120
idirik	146-138-138
lagunik	136-144-119
mutillik	140-136-126
beargiñik	124-126-144-136
alargunik	138-138-146-140
koñeturik	138-138-136-126
gusurtirik	138-146-117-107
alabarik	129-131-126-126

Partitiboaren kasu marka tonu baxuz markatuta dago /-rik/; adibidez:

sàrrá:	sàrrik
sèmé:	sèmèrik

làgúné: làgúnik
gùsúrtil: gùsúrtirik

9. Prolatiboa

semetzat 165-182-162
alabatzat 162-170-182-160
gixontzat 162-186-176

Kasu honen marka ere, tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-tzàt/; adibidez:

sàrrá: sártzàt
sémé: séméztàt
làgúné: làgúntzèt
gùsúrtil: gùsúrtitzèt

Honen guztiaren ondorioz hauxe esan dezakegu:

- Plural guztiak tonu baxuz markatuta daude.
- Soziatiboa, destinatiboa, motibatiboa, partitiboa eta prolatibo kasuak tonu baxuz markatuta daude.

Atzizki bakoitzaren ezaugarri tonalak kontutan hartuta, hala nola mugagabeak singularraren ezaugarri berberak dituela ere, hona hemen berba batzuen deklinabidea:

TXAR

Mugagabea	Singularra	Plurala
txar	txàrrá	txàrràk
txàrrák	txàrrák	txàrràk
txàrráril	txàrráril	txàrràril
txàrráná	txàrráná	txàrràná
txàrráàs	txàrréàs	txàrràkàs
txàrràntzàkò	txàrràntzàkò	txàrràntzàkò
txàrrààittik	txàrrààittik	txàrràkàittik
txàrrááná	txàrrááná	txàrràkàná
txàrrik		
txàrtzàt		

SEME

Mugagabea	Singularra	Plurala
sémé	sémé	sémèk
sémék	sémék	sémèk
séméril	séméril	sémèril
séméná	séméná	sémèná
séméàs	séméàs	sémèkàs
séméntzàkò	séméntzàkò	séméntzàkò
séméàittik	séméàittik	sémèkàittik
séméáná	séméáná	sémèkàná
sémérik		
séméztàt		

LAGUN

Mugagabea	Singularra	Plurala
làgúné	làgúné	làgúnèk
làgúnék	làgúnék	làgúnèk
làgúnéril	làgúnéril	làgúnèril
làgúnéná	làgúnéná	làgúnèná
làgúnéàs	làgúnéàs	làgúnèkàs
làgúnéntzàkò	làgúnéntzàkò	làgúnéntzàkò
làgúnéàittik	làgúnéàittik	làgúnèkàittik
làgúnéáná	làgúnéáná	làgúnèkàná
làgúnik		
làgúntzèt		

GUSURTI

Mugagabea	Singularra	Plurala
gùsúrtil	gùsúrtil	gùsúrtik
gùsúrtik	gùsúrtik	gùsúrtik
gùsúrtiril	gùsúrtiril	gùsúrtiril
gùsúrtilñè	gùsúrtilñè	gùsúrtilñè
gùsúrtilèss	gùsúrtilèss	gùsúrtikèss
gùsúrtintzèkò	gùsúrtintzèkò	gùsúrtintzèkò
gùsúrtiàittik	gùsúrtiàittik	gùsúrtikàittik
gùsúrtiàná	gùsúrtiàná	gùsúrtikàná
gùsúrtirik		
gùsúrtitzèt		

10. Inesiboa

10.1. Singularra

orman	150-160	erriñ	160-176
ortun	165-186	lurren	157-186
elixan	152-155-157	kamiñon	157-167-170
okollun	140-176-179	errotan	162-173-176
etzen	148-173		

Kasu hau oinari datxekio beronen melodia aldatu barik; adibidez:

lùrré:	lùrrén
èrrí:	èrríñ
kàmiñó:	kàmiñón

10.2. Plurala

elixatan	160-182-150-140
erritten	167-165-142
kamiñotan	155-186-160-140
ortuten	193-165-157
okolluten	0-186-165-146
errotatan	162-173-152-148
bigunetan	173-189-146-142
txarretan	182-162-138
lurretan	176-160-140

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-ètan/; adibidez:

lùrré:	lùrrètàn
èrrí:	èrrìtèn
kàmiñó:	kàmiñòtàn

11. Adlatiboa

11.1. Singularra

etzera	150-162-160
errire	152-165-165
orture	152-167-167
lurrera	157-179-186
elixara	150-152-155-157
kamiñora	155-162-170-167
okollure	146-179-179-179
errotara	146-162-162-162

Kasu honen singularraren morfema oinari datxekio beronen melodia aldatu barik; adibidez:

lùrré:	lùrrerà
èrrí:	èrriré
kàmiñó:	kàmiñórá

11.2. Plurala

txarretara	179-160-142-142
lurretara	170-157-142-146
ormatara	176-152-144-144
etzetara	160-155-144-142
errittera	165-170-148-148
ortutera	179-146-148-150
bigunetara	152-170-162-136-134
polittetara	167-182-160-138-136
elixatara	173-193-165-152-152
kamiñotara	160-165-152-140-140
okollutera	140-179-152-138-148
errotatara	162-179-160-142-132

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-ètara/; adibidez:

lùrré:	lùrrètàrà
èrrí:	èrrìtèrà
kàmiñó:	kàmiñòtàrà

12. Ablatiboa

12.1. Singularra

ormati	150-170-132
etzeti	126-173-146
erritti	160-186-132
lurreti	157-182-150
elixati	146-144-146-121
kamiñoti	152-157-162-128
okolluti	136-173-182-136
errotati	162-162-170-150

Kasu honen morfema tonu baxuz markatuta dago /-ti/; oinari datxekiola, honako hau daukagu:

lùrré:	lùrrèti
--------	---------

èrrí:	èrrítì
kàmiñó:	kàmiñóti

12.2. Plurala

lurretati	173-157-140-132
ormatati	170-142-144-148
etzetati	0-176-146-146
erritteti	176-182-140-1134
ortuteti	173-155-134-129
txikerretati	0-176-152-140-131
bigunetati	157-167-162-138-132
kamiñotati	157-173-162-138-136
errotatati	162-179-167-152-146

Pluraletan kasu marka osoa tonu baxuz agertzen zaigu /-ètati/; adibidez:

lùrré:	lùrrètàti
èrrí:	èrrittètì
kàmiñó:	kàmiñòtati

13. Leku denborazko genitiboa

13.1. Singularra

ormako	160-165-157
etzeko	152-167-167
erriko	162-176-167
ortuko	160-165-162
lurreko	160-176-176
elixako	167-170-170-170
kamiñoko	148-152-155-152
okolluko	160-176-170-167
errotako	150-182-173-170

Kasu honen marka oinari datxekio beronen melodia aldatu barik; adibidez:

lùrré:	lùrrékó
èrrí:	èrríkó
kàmiñó:	kàmiñókó

13.2. Plurala

ormatako	162-136-126-126
etzetako	173-170-160-152
erritteko	170-165-140-134

ortuteko	165-152-121-121
txikerretako	0-173-152-126-131
bigunetako	176-189-162-131-129
kamiñotako	167-182-173-150-144
errotatako	160-182-157-142-136

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta dago /-ètako/; adibidez:

lùrré:	lùrrètàkò
èrrí:	èrrittèkò
kàmiñó:	kàmiñòtàkò

14. Adlatibo direktiboa

14.1. Singularra

ormarantza	155-167-176-131
etzerantza	138-170-173-144
errirantza	162-162-170-140
orturantzà	134-167-170-132
lurrerantzà	162-182-186-144
elixarantzà	160-170-176-179-138
kamiñorantzà	148-165-165-173-136
okollurantzà	0-176-170-173-131
errotarantzà	157-165-170-173-146

Kasu honen atzizkiaren bigarren silaba baino ez zaigu tonu baxuz markatuta agertzen /-rantzà/; adibidez:

lùrré:	lùrrérantzà
èrrí:	èrrírantzà
kàmiñó:	kàmiñórantzà

14.2. Plurala

errotatarantzà	160-179-173-146-144-152
okolluterantzà	132-179-173-144-140-146
kamiñotarantzà	160-176-160-142-140-157
polittetarantzà	0-165-162-142-134-148
bigunetarantzà	160-176-162-140-138-150
txikerretarantzà	0-179-140-138-144-144
erritterantzà	157-162-138-142-150
ortuterantzà	170-157-134-140-140
ormatarantzà	179-148-146-144-148
lurretarantzà	170-167-132-132-138
txarretarantzà	182-160-138-136-138

Pluralean, sigularrean ez legez, morfemaren silaba guztiak tonu baxuz markatuta agertzen zaizkigu /-ètarantza/; adibidez:

lùrré: lùrrètàràntzà
 èrrí: èrrittèràntzà
 kàmíñó: kàmíñòtàràntzà

15. Adlatibo bukatuzkoa

15.1. Singularra

ormaraño 144-165-144-144
 etzeraño 165-182-165-165
 erriraño 157-176-155-144
 lurreraño 162-173-160-146
 elixaraño 146-146-167-152-129
 kamiñoraño 142-152-165-144-140
 okolluraño 170-200-200-160-160
 errotaraño 162-170-170-150-148

Kasu honen morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-ràño/; adibidez:

lùrré: lùrréràñò
 èrrí: èrríràñò
 kàmíñó: kàmíñóràñò

15.2. Plurala

txarretaraño 176-152-140-142-146
 lurretaraño 160-165-138-138-150
 ormatararaño 176-146-140-138-148
 etzetararaño 179-176-150-152-157
 errotatararaño 162-189-173-155-152-150
 erritteraraño 165-150-138-144-146
 ortuteraño 160-144-134-131-134
 txikerretaraño 0-176-155-144-140-138
 bigunetaraño 170-182-162-146-146-148
 polittetaraño 157-167-165-138-140-157
 kamiñotaraño 150-167-155-134-144-140
 okolluteraño 0-182-162-144-150-160

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-ètaraño/; adibidez:

lùrré: lùrrètàràñò
 èrrí: èrrittèràñò
 kàmíñó: kàmíñòtàràñò

16. Adlatibo destinatiboa

16.1. Singularra

ormarako 155-155-160-157
 errireko 157-165-170-170
 ortureko 138-167-160-165
 lurrerako 160-173-173-179
 elixarako 150-152-167-165-170
 kamiñorako 152-160-160-160-165
 okollureko 165-182-189-189-189
 errotarako 160-170-165-165-167

Kasu hau adlatiboari leku-denborazko kasu-marka eranstetik datorrenez gero, eta biak oinaren melodia aldatzen ez dutenatarikoak direnez gero, oinari atxeki eta ostean beronen melodia ez da aldatzen; adibidez:

lùrré: lùrrérákó
 èrrí: èrrírékó
 kàmíñó: kàmíñórákó

16.2. Plurala

txarretarako 182-162-146-146-152
 lurretarako 182-167-146-140-148
 ormatarako 162-142-136-134-146
 errotatarako 157-173-146-136-126-124
 erritterako 148-152-136-136-146
 ortuterako 170-167-134-146-148
 txikerretarako 0-186-167-140-131-150
 bigunetarako 155-173-167-140-131-144
 kamiñotarako 152-186-155-138-138-150
 okollutarako 165-204-182-152-148-152

Pluralaren morfema tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-ètako/; adibidez:

lùrré: lùrrètàràkò
 èrrí: èrrittèràkò
 kàmíñó: kàmíñòtàràkò

Honen guztiaren ondorioz hauxe esan dezakegu:

- a) Plural guztiak tonu baxuz markatuta daude.
- b) Ablatiboa, adlatibo bukatuzkoa eta adlatibo direktiboaren bigarren silaba tonu baxuz markatuta daude.

Atzizki bakoitzaren ezaugarri tonalak kontutan hartuta, hala nola mugagabeak singularraren ezaugarri berberak dituela ere, hona hemen berba batzuen deklinabidea:

LUR

Mugagabea	Singularra	Plurala
lùrrétán	lùrrén	lúrrètán
lùrrétará	lùrrérá	lúrrètàrà
lùrrétàti	lùrréti	lúrrètàti
lùrrétákó	lùrrékó	lúrrètàkò
lùrrétárantzà	lùrrérantzà	lúrrètàrantzà
lùrrétàràñò	lùrreràñò	lúrrètàràñò
lùrrétàrákó	lùrrerákó	lúrrètàràkò

ERRI

Mugagabea	Singularra	Plurala
èrrítén	èrríñ	érrittén
èrrítérá	èrriré	érrittèrà
èrrítétì	èrritti	érrittèti
èrrítékó	èrrikó	érrittèkò
èrrítérantzà	èrrirantzà	érrittèrantzà
èrrítèràñò	èrriràñò	érrittèràñò
èrrítèrákó	èrrirékó	érrittèràkò

KAMIÑO

Mugagabea	Singularra	Plurala
kàmiñótán	kàmiñón	kàmiñòtán
kàmiñótará	kàmiñórá	kàmiñòtárà
kàmiñótàti	kàmiñóti	kàmiñòtàti
kàmiñótákó	kàmiñókó	kàmiñòtákò
kàmiñótárantzà	kàmiñórantzà	kàmiñòtárantzà
kàmiñótàràñò	kàmiñóràñò	kàmiñòtàràñò
kàmiñótàrákó	kàmiñórákó	kàmiñòtàràkò

Izenordainak

1. Pertsona izenordain arruntak

Atal honetan pertsona izenordainen melodiak ikusiko ditugu. Lehendabizi datu akustiko zenbait emango ditugu:

niri	142-160
suok	176-150
nire	142-160
suori	173-157-152
nies	165-138
suona	170-142-142
niretzat	160-144-134
suokas	170-157-144
niaittik	179-157-152
suontzat	165-150-150
niana	152-162-162
suokaittik	179-152-150-152
suokana	176-165-148-146

Hona hemen pertsona-izenordainen deklinabidea tonu-melodiekkin batera:

NI	HI
ni	i
nik	ik
nirí	irí
niré	iré
nies	ies
nirètzàt	irètzàt
niàittik	iàittik
niáná	iáná

GU	ZU	ZUEK
gu	su	súòk
guk	suk	súòk
gùrí	sùrí	súòri
gùré	sùré	súònà
gùès	sùès	súòkàs
gùrètzàt	sùrètzàt	súòntzàt
gùàittik	sùàittik	súòkàittik
gùáná	sùáná	súòkànà

2. Pertsona izenordain intentsiboak

NEU

neu
neuk
nèurí
nèuré
néuès
néurètztàt
néuàittik
néuáná

HEU

eu
euk
èurí
èuré
éuès
éurètztàt
éuàittik
éuáná

GEU

geu
geuk
gèurí
gèuré
géuès
géurètztàt
géuàittik
gèuáná

ZEU

seu
seuk
sèurí
sèuré
séuès
séurètztàt
séuàittik
sèuáná

ZEUEK

séuòk
séuòk
séuòri
séuònà
séuòkàs
séuòntztàt
séuòkàittik
séuòkànà

Erakusleak

1. Erakusle arruntak

Ataltxo honetan, deklinabidearen atzizkien ezaugarriak kontutan hartuta, erakusleen deklinabidea ematen dugu.

1.1. Singularrak

au	òrí	a
ònék	òrrék	àrék
ònérí	òrrérí	àrí
ònéná	òrréná	àréná
ònéàs	òrréàs	àréàs
ònéntzàkò	òrréntzàkò	àréntzàkò
ònéàittik	òrréàittik	àréàittik
ònéáná	òrréáná	àréáná

1.2. Pluralak

ónèk	órrèk	áik
ónèk	órrèk	áik
ónèri	órrèri	áiri
ónènà	órrènà	áiñè

ónèkàs	órrèkàs	áikès
ónéntzàkò	órréntzàkò	áintzèkò
ónèkàittik	órrèkàittik	áikàittik
ónèkànà	órrèkànà	áikànà

2. a- gehitzen dutenak

Erakusle indartuen artean mota honetakoek a- gehitzen dute eta tonu altua bertan egoten da.

2.1. Singularrak

áàu	áòri
áònèk	áòrrèk
áònèri	áòrrèri
áònènà	áòrrènà
áònèàs	áòrrèàs
áònèntztàt	áòrrèntztàt
áònèàittik	áòrrèàittik
áònèànà	áòrrèànà

2.2. Pluralak

áònèk	áòrrèk
áònèk	áòrrèk
áònèri	áòrrèri
áònènà	áòrrènà
áònèkàs	áòrrèkàs
áònèntztàt	áòrrèntztàt
áònèkàittik	áòrrèkàittik
áònèkànà	áòrrèkànà

Zenbakiak

Zenbakien oinarrizko melodiak atera ahal izateko ondoko datu akustikoetan oinarritu naiz:

iru	173-189
saspi	0-193
sortzi	152-189
bederatzi	155-155-170-0
amar	152-167
amaka	146-165-152
amabi	150-165-160
amairu	150-170-150

amalau	150-167-160
amabost	152-173-152
amasei	148-146-170
amasortzi	0-152-182-152
emeretzi	162-157-170-150
ogei	162-179
ogetabat	150-173-152-152
ogetabi	160-179-157-160
ogetairu	162-182-160-157
ogetalau	146-179-157-148
ogetamar	152-170-155-157
berrogei	176-173-186
berrogetaman	167-167-173-144-152
irurogei	0-160-179-160
irurogetamar	152-152-179-179-148-150
larogei	157-170-150
larogetamar	160-170-170-144-148
berreun	167-152
mille	152-179

Honen ondorioz zenbakiak ondoko era honetara geratuko litzazkiguke:

bat	bi	irú
lau	bost	sei
sàspí	sòrtzí	bèdèrátzì
àmár	àmákà	àmábì
àmáirù	àmálàu	àmábòst
àmàséi	àmàsáspi	àmàsòrtzi
èmèrétzi	ògéi	ògétàbàt
ògétábí	ògétàirù	ògétàlàu
ògétàbòst	ògétàsèi	ògétàsàspi
ògétàmàr	bèrrògéi	bèrrògétàmàr
irùrògéi	irùrògétàmàr	làrógèi
làrògétàmàr	bèrrèun	millé

bat zenbakiari dagokionez, beronen deklinabidean, mugagabea eta mugatua tonuaren bidez ere bereiztu egiten direla esan beharra dago; adibidez:

bat ² :	bàtà
bàték:	bàták
bàtérí:	bàtári

bàténá:	bàtèná
bàtéàs:	bàtéàs
bàténtzàkò:	bàténtzàkò
bàtéàittik:	bàtéàittik
bàtén:	bàtén
bàtèrá:	bàtèrà
bàtèti:	bàtèti
bàtèkò:	bàtèkò

Ordinalak egiteko zenbakiei erants dakiekeen *-garren* atzizkia, ondoko datu akustikoetan ikus daitekeen legez, tonu baxuz markatuta agertzen zaigu:

bígàrrèná	167-138-138-142
irúgàrrèná	152-173-152-131-129
làugàrrèná	165-152-138-131
bòsgàrrèná	167-146-129-129
séigàrrèná	160-140-134-134
sàs pígàrrèná	0-170-146-136-136
sòrtzígàrrèná	136-157-138-132-132
bèdèrátzígàrrèná	146-150-162-152-124-136-148
àmárgàrrèná	131-167-148-134-136

Galdetzaileak

Hemen galdetzaile batzuen melodiak eta berauek ateratzeko erabili ditudan datu akustikoak ere ematen ditut:

nòrí	167-189
nòñé	165-200
nóñèk	173-144
nóàs	176-155
nóntzàkò	167-162-136
nóàittik	170-146-144
nóáná	157-170-176
nòrà	165-179
nóndì	173-150

2. Kasu honetan aurrean daukan izena edo adjektibotik hartzen du tonua.

nòngó	157-186
nòrantzà	167-179-148
nóràñò	182-152-148
séaittik	170-157-152
sètán	162-170
sètáti	165-193-160
sélàn	176-160
sénbèt	176-152
nósik ònà	193-173-146-142
nòskó	160-186

Leku-aditzondoak

1. Leku-aditzondo arruntak

Leku-aditzondo arruntak deklinakeran agertzen zaizkigun melodiak eta berauek ateratzeko erabili ditudan datu akustikoak ematen ditut jarraian:

èmén	152-165	or	
òná	157-167	òrrá	146-162
èméti	152-167-152	órti	167-148
èmékó	150-160-179	òrkó	146-176
ònántzá	152-170-142	òrrántzà	150-170-157
ónàñò	173-146-144	órràñò	176-165-148
ónákó	150-160-158	òrrákó	165-176-176
an			
àrá	162-179		
ándi	165-148		
àngó	152-176		
àrantzà	152-170-138		
àràñò	170-155-142		
àrákó	150-173-170		

2. a- gehitzen dutenak

Erakusleetan ikusi dugun legez, hauek ere a- gehitzean tonu altua beronen gainean paratzen da, hortik gora bajatzen dela:

ámèn	àòr
àóná	àòrrá
ámèti	àòrti

ámèkò	àòrkò
àònàntzà	àòrràntzà
àònàñò	àòrràñò
àònàkò	àòrràkò

Aditza

1. Aditz ez jokatuak

1.1. Aditzen oinarritzko tonu-melodiak

Silaba bakarrekoak (B-A melodia):

yo dosu	167-170-176
yan dosu	162-167-167
in dosu	165-182-200

Silaba bakarrekoak (A-B melodia):

il datzu	182-152-167
yon sara	176-155-150

Silaba bikoak (B-A melodia):

olga	160-173	altza	146-182
pentza	165-176	tapa	157-165
poda	157-165	kantza	152-170
erre	152-176	io	173-182
yayo	162-176	iri	165-179
busti	162-173	ebai	160-170
asi	152-173	yosi	160-176
yarri	157-173	yatzi	160-193
yantzi	160-189	artu	152-179
geittu	165-182	aittu	160-173
astu	134-162	urtu	160-179
loittu	148-173	bistu	165-182
sartu	162-189	lotu	152-173
saldu	160-173	galdu	144-165
soldu	160-173	eldu	167-182
koyu	165-186	ien	162-182
urten	152-176	entzun	162-179
intxun	162-179	edan	162-179
yabon	165-182		

Silaba bikoak (A-B melodia):

kanta	173-152	gusta	179-162
-------	---------	-------	---------

-idu amaieradunetan, hiztun zaharren arabera, *prijitten*, *segitten*, *agintten*, e.a. erabiltzen dituztenez gero, beste erregela hauek proposatu beharko genituzke:

3. du → ø/i_____ten

4. t → t / {i,i} C_o_____

Azken erregela hau orokorra dela esan dezakegu, izan ere, honako adibideok aurkitzen dira:

itten
ildden
ebaitten

Aurreko erregelak aplikatuz, aspektuaren deribazioa honela geratuko litzaziguke:

[ekarri+ten] [erain+ten] [prijidu+ten]
[allega+ten] [ebai+ten] [yon+ten]

A) Morfologia:

Sufijazioa:

ekarriten	erainten	prijiduten
allegaten	ebaiten	yonten

B) Fonologia:

/i/, /du/ eta /n/ren ezabaketa:

ekarten	eraiten	prijiten ³
-	-	yoten

/t/ren palatalizazio-erregela:

ekarten	eraitten	prijitten
-	ebaitten	-

Esaten dena:

ekarten	eraitten	prijitten
allegaten	ebaitten	yonten

Honen ostean tonuari dagozkion erregelak aplikatu beharko genituzke. Bizkaieraren beste barietate batzuetan gertatzen dena legez *-ten* eta *-ko* markatuak dira, hots, tonu baxuan agertzen dira. Hualdek (1988) Gernikako euskaraz honako hau ematen digu:

The assignment of tones to nonconjugated verbal forms follows the same rules as nouns, adjectives and demonstratives. Most perfective verbal forms follow the pattern in (7). Imperfective forms are created either by adding the suffix /-tsèn/ to the verbal root or the suffix /-tèn/ to the perfective form. Both suffixes have a lexical low tone. The related suffixes /-tsè/, /-tè/ are also marked with a low tone. The future marker /-kò/ is also low toned. Examples are given in (22) and a couple of sample derivation in (23).

Honako adibide batzuk ere ematen dizkigu:

galdú	gáltzen, galdúten, galdúko
artú	ártzen

Gatikan, Hualdek Gernikarako egindako deskripzioan legez *-ten* eta *-ko* markatuak dira, baina hau ez da nahikoa hemengo eredua deskri-

3. Gazteen artean erregela hauek ez dira aplikatzen *-du* amaieradunetan.

batzeko, izan ere, Gernikan ez bezala, Gatican atzizki honek aurreko silabaren tonua ere bajaranzen du, berori lehena ez bada.

Hona hemen silaba-kopuruaren arabera gure azterketarako erabili ditudan datu akustikoak:

Silaba batekoak (A-B melodia)

yoten ⁴	173-155	iltten	193-173
yaten	179-165		
yoten ⁵	176-167	itten	173-162

Silaba bikoak (A-B melodia):

asten	167-150	yosten	186-157
yausten	176-152		

Silaba bikoa (A-B-B melodia):

olgaten	182-176-146
altzaten	176-170-146
tapaten	165-160-150
podaten	173-152-142
kantzaten	170-144-144
kantaten	179-162-152
txupaten	193-176-150
miskaten	176-170-138
nastaten	179-162-144
buelatzen	182-148-140
saltaten	173-157-146
ixitten	189-160-150
ebaitzen	170-162-148
yarritzen	186-173-146
geittuten	186-179-152
aittuten	176-162-144
sartuten	189-176-152
lotuten	176-160-157
salduten	170-165-152
galduten	167-152-148
solduten	179-162-155
elduten	182-152-150
yaboten	176-170-150

entzuten	173-162-152
ieten	186-176-148
eroten	189-179-152

Hiru silabakoak (A-B-B melodia):

ibiltten	193-182-155
imintten	179-170-146

Hiru silabakoak (B-A-B-B melodia):

gomittaten	165-182-176-155
barruntaten	162-182-162-142
akordaten	144-182-167-142
ordenaten	157-179-167-138
arreglaten	162-176-160-146
artesian	165-193-182-148
merindaten	165-182-167-152
amataten	146-182-167-146
erregaten	152-179-167-146
allegaten	167-182-173-146
deskantzaten	162-182-167-152
erantzitzen	152-186-179-152
merketuten	170-193-160-157
damututen	162-182-170-160
parkatuten	167-182-179-152
okertuten	152-189-170-146
moskortuten	160-186-167-148
andittuten	167-204-148-148
osatuten	150-189-167-150
makurtuten	155-186-170-152
orrastuten	165-204-193-152
ulertuten	160-193-165-167
otzittuten	157-176-162-146
surittuten	182-193-186-157
eskonduten	0-193-179-146
argalduten	157-186-176-146
sutunduten	165-179-167-150
sabalduten	150-173-162-157
megiduten	165-189-170-148
prijiduten	165-208-176-160
korriduten	170-200-182-162

Datuetan ikusten den legez aspektuaren morfema tonu baxuz

4. Berau yo aditz-partizipioari dagokio.

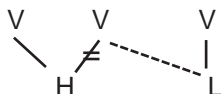
5. Berau yon aditz-partizipioari dagokio.

markatuta dago; horren ostean, morfemaren aurreko silaba, lehena ez bada, tonu baxuz ere markatzen da. Hualdek (1988: 273) Ondarruko zaharren tonu-erregelak adierazteko honako hau diosku:

I propose to account for the old generation forms by means of a rule that spreads an underlyingly linked low tone leftwards, delinking a branching high tone. The rule must apply after H-insertion but before initial H-delinking, since a/ it does not apply to bisyllabic words, which do not bear a branching high and b/ it has the effect of retracting a high tone one syllable with respect to the singular.

Erregela ondoko era honetara ematen digula (274. or.):

L-Spread

Gure kasuan antzeko erregela bat proposa genezake, hau da tonu baxuaren zabalkundea, berau, Hualderi jarraikirik, tonu altuen sarreraren ostean aplikatuko litzateke. Silaba-kopuru eta melodia desberdinak kontutan hartuta ondoko era honetara egingo genituzke deribazioak:

yatèn   egotèn
ekartèn   iruntzittèn

Altuen sarrera:

yatèn   egotèn
| | | |
A B   A B

ekartèn   iruntzittèn
| | | | |
A B   A A B

Baxuen sarrera:

yatèn   egotèn
| | | | |
A B   B A B

ekartèn   iruntzittèn
| | | | | | |
B A B   B A A B

Tonuaren zabalkundea:

yaten   egoten
—   N N
                              B A B

ekarten   iruntzitten
N N | | N
B A B   B A A B

Azkenik:

yátèn   égòtèn
ékàrtèn   írúntzittèn

2.2. Gero-aldia

Silaba batekoak (A-B melodia)

yoko	167-144	ilko	176-160
yango	176-162	yongo	176-152
ingo	182-165		

Silaba bikoak (A-B-B melodia)

olgako	179-165-134
altzako	186-176-131
pentzako	179-165-148
tapako	189-170-140
podako	179-150-129
kantzako	170-157-134
kantako	173-155-146
gustako	179-167-146
txupako	179-173-140
miskako	176-167-140
bueltako	193-152-142
saltako	173-165-126

erreko	173-160-146
ioko	193-186-150
yayoko	173-162-142
iriko	204-193-160
ebaiko	167-150-140
yarriko	186-170-152
yantziko	165-144-146
geittuko	186-170-148
sartuko	176-148-152
salduko	176-167-142
galduko	176-160-146
solduko	179-170-157
elduko	176-160-144
koyuko	173-162-138
yabongo	182-167-146
edango	176-162-157
intxungo	186-176-148
entzungo	179-152-146
iengo	193-182-157
erongo	173-160-148
eraingo	182-162-146

Hiru silabakoak (A-B-B melodia)

ibilko 193-150-150 imingo 186-170-144
ikusko 182-167-152

Hiru silabakoak (B-A-B-B melodia)

gomittako	162-182-157-152
agarrako	150-176-162-138
akordako	140-179-162-136
ordenako	167-179-165-134
arreglako	165-182-167-146
artesako	146-182-173-146
merindako	165-186-173-155
amatako	162-176-167-148
erregako	170-186-157-150
iordiko	170-182-176-148
merketuko	152-204-182-146
siñestuko	173-193-173-152
parkatuko	173-193-167-152
okertuko	138-182-173-148
artestuko	160-193-189-165
lodittuko	165-182-173-152
osatuko	152-189-162-144
billetuko	142-196-186-167
gogortuko	170-200-173-150

ulertuko	167-193-170-160
laburtuko	167-189-173-152
biortuko	170-182-160-148
argalduko	167-186-165-144
sapalduko	148-173-165-148
sabalduko	152-176-170-155
megiduko	165-204-189-155
sentiduko	160-193-179-152
prijiduko	165-200-182-167
korriduko	165-189-179-150
irikingo	173-193-165-150

Aspektu-mota honen ezaugarria tonu baxuz markatuta agertzen zaigu /-kò/; gauza jakina da, bestalde, berau /-n/ren ostean /-gò/ bilakatzen dena, /-l/ren ostean gertatzen ez bada ere; erregela honela azal dezakegu:

1
k—>g/n___

Aspektu-mota hau ere markatua da eta aurrekoan ikusitako erregela berberak gertatzen dira; hona hemen deribazioetarako adibide batzuk:

yangò egongò ekarkò iruntzikò

Altuen sarrera

yangò	egongò	ekarkò	iruntziko
A B	A B	A B	A A B

Baxuen sarrera:

yangò	egongò	ekarkò	iruntziko
—	B A B	B A B	B A A B

Tonuaren zabalkundea:

yangò	egongò	ekarkò	iruntziko
	∩ ∩ ∩	∩ ∩ ∩	∩
—	B A B	B A B	B A A B

Azkenik:

yángò égòngò ékàrkò irúntzikò

hau dugu: sàrá, diré, dòsú, dèré, gittú, dèkó, dákárré, nàbíll, dòsús, dòtzét, e.a.

Laburpen gisa, honela eman genitzake eskematikoki erregela guztiak:

-TEN

Morfologia

Fonologia

Afijazioa -> 1. Ezabaketa-erregelak:

n → ∅ / ____ ten

i → ∅ / {f, s} ____ ten

du → ∅ / i ____ ten

2. Palatalizazio-erregelak:

t → t / {i, j} C_o ____

3. Tonu-erregelak:

tonu-zabalkundea

-KO

Morfologia

Fonologia

Afijazioa → 1. Ezabaketa-erregelak:

i → ∅ / [+koro] ____ ko

2. Ozendura-erregela:

k → g / n ____

3. Tonu-erregelak:

tonu-zabalkundea

3. Aditz jokatuak

Aditz trinkoek zein laguntzaileek, orohar, bigarren silaban <*> marka daukatela pentsa liteke; beraz, tonuak sartuz gero oinarrizko melodia honako

Hala ere, laguntzaileen kasuan, berauek melodia hartzen dute aditzaren osotasunean eta, izenetan legez, batzuetan lehen silabaren estratonalitatea atenuatu egiten da, ondoko datu akustikoetan ikusten den legez:

olgako dosu	179-165-134/134-165
altzaten sara	176-170-146/152-155
pentza dosu	165-176/179-176
imiñi dosu	165-176-173/176-173
imintten dosu	179-170-146/138-150
imingo dosu	186-170-144/126-150
erosi dosu	157-170-186/167-167
etor sara	160-176/179-179
yausi sara	186-160/152-155
yausten sara	176-152/152-155
yausiko sara	176-173-140/148-150
andittu datzu	162-176-173/173-173
andittuten datzu	167-204-148-148/144-144
il datzu	182/-152-167
in dosu	165/182-200
dekot	123-132
dabill	138-146

4. BA- eta EZ

Baiezko esaldietako *ba-* eta ezezkoetako *ez* proklitikoak dira, eta, berezko tonurik eduki ez arren, aditzarekin batera, estratonalitatea eurenganutzen dute; aditz trinkoak edo laguntzaileak lehen silabaren estratonalitatea galtzen dutela. Hona hemen datu akustikoak berau egiaztatzeko:

EZ

estator	148-170-176
es gatos	159-179-173
estire (etorri)	126- 179-177
estosu (ingo)	150-162-162
enosu (esetuten)	146-165-170

esara (yon) 0-162-160
 enabill 152-162-162
 es gare (etorri) 148-160-160
 esatos 142-167-162

ba- baldintzen menperagailua denean, beronek <*> marka daukala pentsa daiteke, izan ere, tonu altua sartuz gero hurrengo silaba guztiak baxuak dira; adibidez:

BA-

badator 157-165-170
 badatos 150-160-167
 badabill 150-160-165
 badekosu 152-167-173-170
 badeko 155-173-176

badeko 170-165-162
 badator 165-162-155

Beraz, deribazioak eginez gero, honako hau geneukake:

Joan aditza tonu baxuz markatuta dagoenez gero, *ba-* silabak hartzen du tonu altua; adibidez:

bado 165-140
 basos 165-146

BA- *baiezkoa* BA- *baldintza*

bàdékó bádèkò
 bàdátór bádàtòr
 bàdábíll bádábíll
 bàdósú bádòsù
 bànósú bánòsù

Bibliografia

- Etxebarria, J.M., (1991a): *Zeberio haraneko euskararen azterketa etno-linguistikoa*, Ibaizabal, Zornotza.
- , (1991b): "Zeberioko euskararen azentuaz" in Lakarra, J.A. (ed.) *Memoriae L. Mitxelena Magistri Sacrum*, 677-707.
- Etxebarria, P., (1990): "Zaldibiako bokalen lehen bi formakinen arabera azentuen azterketa akustikoa" in *Patxi Altunari Omenaldia*, Mundaiz, Donostia.
- Gaminde, I., (1991): "Tonuarekin lotutako ulermen mailako testa", *UZTARO-3*, 97-108, Bilbo.
- Goenaga, P., (1980): *Gramatika bideetan*, Erein, Donostia.
- Goldsmith, J., (1990): *Autosegmental and metrical phonology*, Massachusetts.
- Haraguchi, S., (1988): "Pitch Accent and Intonation in Japanese", *Autosegmental Studies on Pitch Accent*.
- Hualde, J.I., (1986): "Tone and Stress in Basque: A Preliminary Study", *ASJU-XX*, 867-986.
- , (1988): *A Lexical Phonology of Basque*, University of Southern California, Los Angeles.
- , (1989a): "Acentos vizcaínos", *ASJU-XXIII-1*, 275-326.
- , (1989b): "Otro acento vizcaino: Getxo", *ASJU-XXIII-3*, 809-818.
- , (1989c): "Euskal doinu-azentuz", *ZUTABE-21*.
- , (1989d): "Silabeo y estructura morfémica en español", *Hispania-72*.
- , (1989e): "Procesos consonánticos y estructuras geométricas en español", *Lingüística-1*.
- Huls, H. van der, Smith, N., (1988): *Autosegmental Studies on Pitch Accent*, Foris Publications, Dordrecht.
- Hyman, L.M., (1981): *Fonología: Teoría y análisis*, Paraninfo, Madril.
- Ladefoged, P., (1982): *A Course in Phonetics*, New York.
- Mitxelena, K., (1957-58): "A propos de l'accent basque" in *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*, 204-233.

- , Ormaetxea, N., (1958): “Euskaltzaindian sartzerakoan Ormaetxea jaunak egindako itzaldia eta Mitxelena jaunaren erantzuna”, *Euskera*-3.
- , (1972): “A Note on Old Labourdin Accentuation”, *ASJU*-VI, 67-109.
- , (1976): “Acentuación alto-navarra”, *FLV*-23, 147-162.
- , (1977): *Fonética Histórica Vasca*, Donostia.
- Mohaman, K.P., (1986): *The Theory of Lexical Phonology*, Dordrecht.
- Monroy, R., (1980): *Aspectos fonéticos de las vocales españolas*, SGEL, Madril.
- Ormaetxea, N., (1958): “Leitza'ko Mintza-Doiñua”, *Euskera*-3.
- Rotaetxe, K., (1978): *Estudio estructural del euskara de Ondárroa*, Leopoldo Zugaza, Durango.
- , (1981): “Euskal prosodiaz”, *Euskera*-26
- Salaburu, P., (1984a) : *Hizkuntzaren soinu egitura*, EHU, Bilbo.
- , (1984b): *Arau fonologikoak*, EHU, Bilbo.
- Txillardegi (1984): *Euskal Azentuaz*, Elkar, Donostia.